

творинь? Ні, нехай кожен міркує по-своєму про умови творчості та підкріплює їх фактами, це найкращий спосіб розвивати теорію вишуканого” [1, с. 163].

Отже, маємо підстави стверджувати, що, не будучи обізнаним з “Курсом позитивної філософії”, перший том якого виданий 1830 року, Белінський, на матеріалі історії літератури, дійшов висновків, аналогічних узагальненням Конта. Викладена російським мислителем еволюція літературних жанрів не лише відтворює “закон трьох стадій”, а й наголошує на зростанні протягом усієї історії літератури ролі таких її функцій, які відповідають науковому пізнанню. Таким чином, Віссаріон Белінський є одним з перших мислителів, які запропонували власні проекти епістемології мистецтва, що й може бути предметом подальших досліджень.

МАТЮШКО Б. К. ИДЕИ ЭПИСТЕМОЛОГИИ ИСКУССТВА В ОДНОЙ РАННЕЙ СТАТЬЕ ВИССАРИОНА БЕЛИНСКОГО

В статье раскрыты взгляды одного из влиятельнейших русских мыслителей XIX века Виссариона Григорьевича Белинского (1811 – 1848) на особенности эволюции литературных жанров. На примере трансформации поэмы в роман он раскрывает сущность идеальной и реальной поэзии и показывает постепенное сближение последней с научным знанием. Отдельно Белинский ставит проблему бессознательных факторов художественного творчества и по сути дела предлагает свой проект эпистемологии искусства, аналогичный позитивизму.

Ключевые слова: литература, история, поэт, жизнь, истина, действительность, поэма, роман, идеальная и реальная поэзия, искусство, вдохновение, факт, научное знание, эпистемология искусства, позитивизм.

Bogdan Matiushko. IDEAS OF EPISTEMOLOGY OF ART IN ONE OF EARLY VISSARION BELINSKIY'S ARTICLE

This article discovers the Vissarion Grigoryevich Belinskiy's (1811 – 1848) – the one of most influential XIX century Russian thinker views on the literary genres evolution's special features. He discovers the meaning of ideal and realistic poetry on example the transformation of poem to roman and demonstrate the realistic poetry's compliant drawing closer with scientific knowledge. Separate Belinskiy set the unconscious factors of creation problem and in fact proposes the own analogous to positivism epistemology of art project.

Keywords: literature, history, poet, life, truth, reality, poem, roman, ideal and realistic poetry, art, inspiration, fact, scientific knowledge, epistemology of art, positivism.

Література

1. Белинский В. Г. О русской повести и повестях г. Гоголя. Собрание сочинений. В 9 т. Т. 1. Статьи, рецензии и заметки 1834 – 1836. Дмитрий Калинин. Вступит. статья к собр. соч. Н. К. Гея. Статья и примеч. к первому тому Ю. В. Манна. Подготовка текста В. Э. Богарда. Москва : Художественная литература, 1976. С. 138–184.

УДК 141. (436)

ШУШКЕВИЧ Є. М.
кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри філософії
НПУ імені М. П. Драгоманова

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОДІЛ ТВОРЧОСТІ ЛЮДВІГА ВІТГЕНШТАЙНА НА ПЕРІОДИ

В даній розвідці аналізується критерій за яким творчість, австрійсько-британського філософа, Людвіга Вітгенштайна, прийнято ділити на “ранній” та “пізній” періоди. Традиційно, прийнято вважати, основною працею “раннього” періоду творчості – Логіко-філософський трактат, а “пізнього” – Філософські дослідження, і часто ці праці протиставляються, на тій підставі, що начебто під час написання Філософських досліджень,

філософ, відмовляється від своїх поглядів викладених у Логіко-філософському трактаті. Проте, чи дійсно це так, і до яких аспектів творчості філософа коректно застосовувати такий поділ?

Ключові слова: мова, творчість, період, поділ, спосіб думання, контекст.

У історико-філософському дискурсі творчість Людвіга Вітгенштайна часто розділяють на два етапи, які називають “раннім” та “пізнім” періодами творчості. До праць “раннього” періоду відносять “Логіко-філософський трактат”, та невеликі роботи, які йому передують: “Замітки з логіки” і “Замітки продиктовані Дж.Е. Муру”, а також записи, які робилися філософом в період написання “Логіко-філософського трактату” і фігурують як “Щоденники 1914 – 1916”, або “Прототрактат”. Хронологічно “ранній” період тривав з 1914 по 1929 рік (Умовно, тому що з 1922 по 1929 рік, філософ майже нічого не писав, окрім невеликого словника для учнів, коли працював вчителем).

“Пізній” період починається з 1929 року і триває до смерті філософа у 1951 році. Основна праця яка була написана філософом, і готувалась ним до видання в цей період це “Філософські дослідження”. А також всі інші праці філософа, окрім зазначених у працях “раннього” періоду. Прихильники такого розподілу мають на увазі не стільки час написання тієї чи іншої праці, скільки погляди на предмет свого дослідження, яких Людвіг Вітгенштайн дотримувався в період написання тієї чи іншої праці. Однак, маємо сказати, що як мінімум дві дослідниці, дотримуються позиції про некоректність подібного підходу до періодизації творчості мислителя. Зокрема, Олена Смірнова [3] дотримується думки, що протиставляти праці Людвіга Вітгенштайна “раннього” (“Логіко-філософський трактат”) і “пізнього” (“Філософські дослідження”) періоду некоректно в силу того, що в даних працях “мова йде не про дві форми і способи існування мови, а про два плани її розгляду” [3, с. 90], тобто підходи до мови, запропоновані Людвігом Вітгенштайном у вказаних працях не протилежні, а доповнюють один одного. Відзначається також, що такими аспектами є логіко-семантичний, проаналізований в “Логіко-філософському трактаті” і комунікативно-прагматичний, якому присвячені “Філософські дослідження”. Подібної точки зору дотримується і Тетяна Панченко [2], якою прямо говориться про такий поділ творчості філософа, як про широко розповсюджений міф про “двох” Вітгенштайнів – “раннього” і “пізнього”, і міф про те, що “пізній” Людвіг Вітгенштайн відмовився від того, що вважав істинним “ранній”.

Правда, на заході, вже за іншим, менш поширеним поділом, виділяється також і третій період – перехідний, який охоплює собою період приблизно з 1918 до 1929 року. Ранній період, за таким поділом, позначає 1914 – 1918 роки. Слід сказати, що поки нам невідомі праці філософа, окрім словника для учнів, які були написані філософом, між 1919 і 1929 роками.

Прихильники поділу творчості філософа на “ранній” та “пізній” періоди апелюють до передмови Людвіга Вітгенштайна до “Філософських досліджень”, які готувалися філософом до видання, але так і не були видані за життя їх автора.

У січні 1945 року, в передмові до “Філософських досліджень”, філософ пише: “А чотири роки тому мені довелося перечитати свою першу книжку (“Логіко-філософський трактат”) і пояснити викладені в ній думки. І раптом мені здалося, що я повинен опублікувати разом ті свої давні думки й нові, що ці останні отримують правдиве освітлення через контраст і на тлі мого давнього способу думання. Бо відколи я шістнадцять років тому знов узявся до філософії, мені довелося визнати, що в моїх міркуваннях, викладених у тій першій книжці, є глибокі помилки” [1, с. 91]. Цей фрагмент передмови є таким що деякою мірою легітиміє поділ творчості філософа на ранній та пізній періоди.

Проте, одразу хочеться звернути увагу, що Людвіг Вітгенштайн не уточнює, які саме помилки він має на увазі, і до чого вони відносяться. Проте, очевидно, що філософ говорить про різні “способи думання” які були йому властиві, ймовірно, під час написання “Логіко-філософського трактату”, та під час писання “Філософських досліджень”. Різні “способи думання” визначають різні підходи до дослідження предмету своєї зацікавленості.

І якщо говорити про підходи філософа до мовних систем, то вони є різними, і це може виступати критерієм для поділу. В “Логіко-філософському трактаті” реалізується один, в “філософських дослідженнях” інший. Як знову говорить Олена Смірнова, про філософію Людвіга

Вітгенштайна – ми маємо справу з двома відмінними способами опису, двома різними підходами до мовних систем. Але на думку дослідниці: “немає сенсу їх протиставляти” [3, с. 90], оскільки вони доповнюють один одного, а не заперечують. За першого підходу, мова розглядається ізольовано, поза контекстом вживання, і досліджується в плані репрезентації картини світу. За другого підходу – структури і межі мови визначаються багатоаспектними взаємодіями, які привносяться “ззовні”, з системи в яку вона включена. Пояснюючи механізм функціонування мови, Людвіг Вітгенштайн, за другого підходу, враховує не лише внутрішньомовний контекст, але і контекст всього людського життя.

Якщо досліджувати в творчості Людвіга Вітгенштайна, питання які стосується розуміння мови і її функцій, то поділ, на “ранній” і “пізній” періоди творчості, не є обов’язковим, але він виявляється досить зручним для дослідника. Проте, в творчості філософа є також багато питань які стосуються актуальних філософських проблем (метафізична проблематика, логічна проблематика, етична проблематика, епістемологічна проблематика та ін.), і при їх дослідженні такий поділ не завжди буде таким зручним.

Отже, можна сказати, що поділ творчості Людвіга Вітгенштайна, на періоди, залежить від того які саме аспекти в творчості філософа цікавлять дослідника. Для одних питань, наприклад, метафізичної проблематики у творчості філософа, такий поділ не буде мати принципового характеру і може навіть виявитися зайвим, а для інших питань, наприклад, дослідження, підходів філософа до аналізу мови, такий поділ, може виявитися дуже зручним.

Література:

1. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus; Філософські дослідження / Людвіг Вітгенштайн. – К. : Основи, 1995. – 311 с. – ISBN 5-7707-7642-0
2. Панченко Т. Н. Стросон и Витгенштейн. Анализ как выявление формальной структуры неформального языка и анализ как терапия / Т. Н. Панченко // Философские идеи Людвиг Витгенштейна. – М. : ИФРАН, 1996. – С. 67–73.
3. Смирнова Е. Д. “Строительные леса” мира и логика (логико-семантический анализ Трактата Витгенштейна) / Елена Смирнова // Философские идеи Людвиг Витгенштейна. – М. : ИФРАН, 1996. – С. 83–94.

Shushkevych Y. M. On the question of dividing the work of Ludwig Wittgenstein into the early and late periods

This study analyzes the criterion by which the work of the Austrian-British philosopher, Ludwig Wittgenstein, is divided into “early” and “late” periods. Traditionally, it is considered that the main work of the “early” period of creativity – Tractatus Logico-Philosophicus, and “late” – Philosophical Investigations, and often these works are opposed, on the grounds that as if writing Philosophical Investigations, the philosopher abandons his views set out in the Tractatus Logico-philosophicus. However, is this really the case, and to which aspects of the philosopher’s work is it correct to apply such a division?

Keywords: language, works, period, division, way of thinking, context.